

نقش مبلمان شهری

در دفاع پنهان

تدوین:

دکتر جلال نجفی

مهندس محمد صادق نجفی

سرشناسه :	نخعی، جلال، ۱۳۳۸-
عنوان :	نقش مبلمان شهری در دفاع پنهان
مشخصات نشر :	تهران : عمارت پارس، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری :	۲۲۶ ص، کتابنامه
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۷۹۳۳-۱-۵
فهرست نویسی :	فیبای مختصر
یادداشت :	فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlaLir
	قابل دسترسی است
شناسه افزوده :	نخعی - محمدصادق - ۱۳۶۵
کتابشناسی ملی :	۳۹۱۹۱۳۹

نقش مبلمان شهری در دفاع پنهان

تدوین: جلال نخعی - محمد صادق نخعی

ناشر: عمارت پارس ناشر همکار: موسسه انتشاراتی جهان جام جم

مدیر تولید و ناظر فنی چاپ: مصطفی یاسینی

سال و نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: یاسینی - کهنموئی زاده

قیمت: ۲۳۸۰۰ تومان

www.nashrejamejam.com

نشانی: تهران / میدان انقلاب / خیابان کارگر جنوبی / خیابان لیافی نژاد غربی / انتهای کوچه سیمین / پلاک ۵

تلفکس: ۶۶۵۹۶۶۱۸ تلفن: ۶۶۵۶۵۸۲۵ - ۶۶۹۲۶۶۳۴

پیشگفتار

این روزها نقش مبلمان شهری در خدمت رسانی به شهروندان هر شهر بر کسی پوشیده نیست. اما مسئولان امر و دست اندرکاران امور شهری معتقدند که گذشته از امر خدمات رسانی، حفظ هویت و زیبایی سیمای شهری نیز از اولویت های بالایی برخوردار است؛ چنان که بعضاً مشاهده می شود با گسترش بی ضابطه ی بسیاری از شهرهای بزرگ و افزایش جمعیت، کم کم تسلط مسئولان شهری به کنترل اوضاع اجتماعی و پرداختن به امور سیمای شهرها و سامان دهی آن کم تر از گذشته می شود و گاهی هویت حفظ سیمای بصری در زیر پوشش عملکردها و پاسخ به نیاز روزمره ی شهروندان به فراموشی سپرده می شود. به یقین آرامشی که از نمای مناسب شهری در پی استفاده ی صحیح از مبلمان شهری حاصل می شود، بی تأثیر در زندگی شهروند امروزی نخواهد بود؛ به گونه ای که گاهی این احساس، خستگی را از انسان خسته از کار و تلاش و هیاهوی روزانه گرفته و با آرامشی پایدار، او را تا منزل بدرقه می کند. لذا تأثیری که سیمای آرامش بخش شهری به او عطا کرده است، پشتوانه ای معنوی برای ارتباط خانوادگی و به ارمان بردن این حس به درون خانه می شود. حال آنکه تلفیق معماری با پدافند غیر عامل می تواند علاوه بر آنکه احساس آرامش به محیط پیرامون را از طریق بکار بردن برخی اصول دفاع غیر عامل ببخشد، حس امنیت را در کالبد ذهن و بدن انسان شکوفا می سازد که این موضوع نه تنها بر نگرش آدمی بلکه در احساسات و همچنین افزایش حس انگیزش و القای توأم آن با امنیت فردی از طریق عناصر مبلمان شهری موجود در محیط اطراف فرد پدید می آورد.

بی شک بخش عمده ای از عناصر تشکیل دهنده ی سیمای هر شهر، مبلمان آن شهر است؛ اجزایی که گذشته از کاربردهای خاص خود به زیبایی و انتظام شهر نیز سامان می بخشد. طبیعتاً شکل گیری عناصر بصری که تصویر هر شهر را به وجود می آورند، خاطره ای را برای هر بیننده در ذهن باقی می گذارند. امروزه در شهرهای بزرگ و پیشرفته، از جمله در شهرهای اروپا و امریکا کارشناسان بسیاری بر روی این موضوع کار کرده و به جزئیات سیما و نمای شهری اهمیت می دهند و گاهی همان قدر که طرح های جامع و تفصیلی شهری اهمیت دارند، برای مبلمان و سیمای شهر نیز بهای ویژه ای پرداخت می کنند.

بدیهی است نقش پدافند غیر عامل در بکار گیری مناسب عناصر مبلمان شهری براساس عملکرد و همچنین بکارگیری اصول پدافند غیر عامل در زمان بحران می تواند محیط شهری ما را تبدیل به محیطی با کاهش آسیب پذیری در برابر تهدیدات شناسایی شده با کمترین هزینه کند که این مورد می تواند در زمره یکی از دستاوردهای بزرگ و عملی در معماری پدافند غیر عامل و مهندسی ارزش قرار گیرد. با خلق آثار چندمنظوره در فضاهای شهری، علاوه بر حفظ هویت و زیبایی بصری مناسب و متوازن شهر، می توان موجب فراهم حس امنیت و آرامش از طریق اصول معماری و پدافند غیرعامل بر اساس دیدگاه معماری دفاعی گردید. در این کتاب به دنبال ارائه راهکارهای چند عملکردی در ایجاد فضاهای شهری از طریق انتخاب مبلمان شهری و همچنین بررسی چرایی موضوع انتخاب مبلمان شهری مناسب است. هرچند دیگر جوامع همواره با استفاده از مبلمان شهری به عنوان یکی از عناصر لایه های حفاظتی در کاربری های شهری تهدیدات بسیار کمی در طول دهه های گذشته مواجه بوده اند در این مسیر گام های بسیاری برداشته اند در حالیکه در کشور ما در طول دهه ها و یا حتی صدهای اخیر همواره با انواع تهدیدات مواجه بوده و امروزه نیز در منطقه پر آشوب خاورمیانه تأثیرات آن بر کشور مشاهده می شود، این امر تا حدودی مغفول مانده است. لیکن امیدواریم با برداشتن گام های اساسی و ارائه راهکارهای کاربردی که در این کتاب ارائه شد موجب حرکت بیشتر سایر محقق و دست اندرکاران امور شهری در این موضوع گردد.

فهرست

۱- فصل اول: مفاهیم و مبانی نظری

- ۱-۱ شناخت کالبدی شهر ۱۱
- ۱-۱-۱ هویت شهری ۱۱
- ۱-۱-۲ منظر شهری ۱۲
- ۱-۱-۳ شهر امن ۱۳
- ۱-۱-۴ نگاهی بر استراتژی پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED) ۱۴
- ۱-۱-۵ نقش مبلمان شهری در ایجاد شهر امن ۱۶
- ۲-۱ برنامه ریزی کالبدی شهری با رویکرد پدافند غیر عامل ۱۷
- ۲-۱-۱ اهداف برنامه ریزی شهری ۱۷
- ۲-۱-۲ جایگاه پدافند غیر عامل در برنامه ریزی شهری ۱۷
- ۲-۱-۳ تعریف پدافند غیر عامل ۱۸
- ۲-۱-۴ اهداف پدافند غیر عامل ۱۸
- ۲-۱-۵ پیشینه کاربرد پدافند در طراحی فضای شهر امن ۱۸
- ۳-۱ بررسی آسیب پذیری فضاهای شهری در برابر تهدیدات متصور ۱۹
- ۳-۱-۱ تعریف و مفاهیم ۱۹
- ۳-۱-۲ انواع تهدیدات ۲۰
- ۳-۱-۳ تهدیدات پیش روی فضاهای شهری ۲۲

- ۴-۳-۱ بررسی پیشینه تهدیدات به ازای مبلمان وابسته به انواع مختلف فضاهای شهری ۲۸
- ۴-۱ آسیب پذیری ۲۹
- ۱-۴-۱ گروه های آسیب پذیر در بحران ۲۹
- ۲-۴-۱ دسته بندی انواع آسیب ها ۲۹
- ۳-۴-۱ عوامل مؤثر بر افزایش آسیب پذیری ۳۱

۲- فصل دوم: بررسی شاخص های طراحی

- ۱-۲ بررسی شاخص های طراحی مبلمان شهری ۳۹
- ۲-۲ شاخص های کیفیت معماری ۳۹
- ۱-۲-۲ زیبایی شناسی ۴۰
- ۲-۲-۲ عملکردی ۴۴
- ۳-۲-۲ کالبدی (طبیعی) ۴۶
- ۳-۲ شاخص های معماری پدافند غیرعامل ۴۸
- ۱-۳-۲ کاهش آسیب پذیری ۴۸
- ۲-۳-۲ تسهیل مدیریت بحران ۴۹
- ۳-۳-۲ افزایش بازدارندگی ۵۰
- ۴-۳-۲ تداوم و حفظ عملکرد ۵۱

۳- فصل سوم: شناخت عناصر مبلمان شهری

- ۱-۳ معرفی مبلمان شهری و دسته بندی آن ۵۷
- ۲-۳ بررسی شاخص های مهم در طراحی مبلمان شهری ۵۸
- ۱-۲-۳ فرم ۵۹
- ۲-۲-۳ چیدمان ۶۰
- ۳-۲-۳ چند منظوری ۶۱
- ۴-۲-۳ جنس و اتصالات ۶۱
- ۵-۲-۳ نور و رنگ ۶۲
- ۳-۳ همگام سازی عناصر مبلمان شهری با شاخص های پدافند غیرعامل ۶۴
- ۱-۳-۳ حمل و نقلی ۶۴
- ۲-۳-۳ موانع، راه بندها و حصارها ۷۷
- ۳-۳-۳ اطلاع رسانی ۹۳
- ۴-۳-۳ تجهیزاتی-خدماتی ۹۹
- ۵-۳-۳ رفاهی - تفریحی ۱۱۹
- ۶-۳-۳ گیاهی و تزئینی ۱۲۹

۴- فصل چهارم: مبلمان متناسب با کاربری شهری

۱-۴	حفاظت از ساختمان	۱۴۳
۲-۴	مراکز سیاسی - امنیتی (خاص)	۱۴۵
۱-۲-۴	بررسی تهدیدات صورت گرفته علیه کاربری های خاص	۱۴۵
۲-۲-۴	ویژگی های قابل توجه ساختمانهای امنیتی	۱۴۶
۳-۲-۴	بررسی اسناد و مدارک موجود در زمینه دفاع غیر عامل کاربری های امنیتی - سیاسی	۱۴۶
۴-۲-۴	نقش مبلمان فضای باز در کاهش آسیب پذیری ساختمانهای امنیتی	۱۴۶
۵-۲-۴	ارائه اصل لایه بندی برای مراکز امنیتی - سیاسی	۱۴۷
۶-۲-۴	الزامات و راهکارهای پیشنهادی	۱۴۷
۳-۴	کاربری اداری	۱۵۰
۱-۳-۴	دسته بندی ساختمانهای اداری	۱۵۰
۲-۳-۴	بررسی تهدید شناسی	۱۵۰
۳-۳-۴	ویژگی های قابل توجه ساختمانهای اداری	۱۵۱
۴-۳-۴	نمونه ای از ساختمانهای اداری مورد توجه این پژوهش	۱۵۱
۵-۳-۴	بررسی اسناد و مدارک موجود در زمینه طراحی دفاع غیرعامل برای ساختمان های اداری	۱۵۱
۶-۳-۴	نقش مبلمان در کاهش آسیب پذیری ساختمان های اداری	۱۵۲
۷-۳-۴	الزامات و راهکارهای پیشنهادی	۱۵۳
۴-۴	کاربری تجاری	۱۵۴
۱-۴-۴	بررسی تهدیدات صورت گرفته علیه کاربری های تجاری	۱۵۴
۲-۴-۴	ویژگی خاص کاربری تجاری	۱۵۴
۳-۴-۴	نمونه ای از مراکز تجاری مورد نظر این پژوهش	۱۵۵
۴-۴-۴	بررسی اسناد و مدارک موجود در زمینه طراحی دفاع غیرعامل برای مراکز تجاری	۱۵۵
۵-۴-۴	نقش مبلمان در کاهش آسیب پذیری کاربری های تجاری	۱۵۶
۶-۴-۴	اصل لایه بندی دفاعی در مراکز تجاری	۱۵۶
۷-۴-۴	الزامات و راهکارهای پیشنهادی	۱۵۸
۵-۴	مراکز بهداشتی- درمانی	۱۵۹
۱-۵-۴	بررسی تهدیدات صورت گرفته علیه کاربری درمانی	۱۵۹
۲-۵-۴	ویژگی های خاص مراکز درمانی	۱۵۹
۳-۵-۴	نمونه ای کاربری های درمانی مورد نظر این پژوهش	۱۶۰
۴-۵-۴	بررسی اسناد و مدارک موجود در زمینه دفاع غیر عامل کاربری های بهداشتی - درمانی	۱۶۰
۵-۵-۴	نقش مبلمان فضای باز در کاهش آسیب پذیری	۱۶۰
۶-۵-۴	ارائه اصل لایه بندی برای بیمارستان	۱۶۰

۱۶۱	۷-۵ الزامات و راهکارهای پیشنهادی
۱۶۳	۶-۴ مجتمع مسکونی
۱۶۳	۱-۶-۴ تهدیدشناسی کاربری های مسکونی
۱۶۳	۲-۶-۴ ویژگی خاص مجموعه های مسکونی
۱۶۴	۳-۶-۴ نمونه ای کاربری های مسکونی مورد نظر این پژوهش
۱۶۴	۴-۶-۴ بررسی اسناد و مدارک موجود در زمینه طراحی دفاع غیرعامل برای مجتمع های مسکونی
۱۶۴	۵-۶-۴ نقش مبلمان تسهیل در مدیریت بحران مجتمع های مسکونی
۱۶۵	۶-۶-۴ الزامات و راهکارهای پیشنهادی
۱۶۸	۷-۴ کاربری مذهبی
۱۶۸	۱-۷-۴ بررسی تهدیدات صورت گرفته علیه کاربری های مذهبی
۱۶۸	۲-۷-۴ ویژگی خاص کاربری های مذهبی
۱۶۸	۳-۷-۴ کاربری های مذهبی بزرگ
۱۶۹	۴-۷-۴ بررسی اسناد و مدارک موجود در زمینه طراحی دفاع غیرعامل برای مراکز مذهبی
۱۷۰	۵-۷-۴ نقش مبلمان در کاهش آسیب پذیری کاربری های مذهبی
۱۷۰	۶-۷-۴ اصل لایه بندی دفاعی در مراکز مذهبی
۱۷۲	۷-۷-۴ الزامات و راهکارهای پیشنهادی

۵- فصل پنجم: مطالعه موردی: ناحیه ۶ منطقه ۱۲ تهران

۱۷۷	۱-۵ نگاهی بر نمونه های موردی
۱۷۸	۲-۵ ضلع شرقی مجلس شورای اسلامی
۱۷۹	۱-۲-۵ عناصر موجود در مبلمان شهری منطقه
۱۸۰	۲-۲-۵ بررسی وضع موجود
۱۸۱	۳-۲-۵ تحلیل وضع موجود
۱۸۲	۴-۲-۵ ارائه راهکار و پیشنهادات در طراحی جداره شرقی مجلس شورای اسلامی
۱۸۴	۳-۵ مترو بهارستان
۱۸۵	۱-۳-۵ عناصر موجود در مبلمان شهری منطقه
۱۸۶	۲-۳-۵ بررسی وضع موجود
۱۸۸	۳-۳-۵ تحلیل وضع موجود
۱۸۹	۴-۳-۵ ارائه راهکار و پیشنهادات در طراحی محدوده مترو بهارستان
۱۹۱	۴-۵ محدوده میدان بهارستان
۱۹۲	۱-۴-۵ عناصر موجود در مبلمان شهری منطقه
۱۹۳	۲-۴-۵ بررسی وضع موجود
۱۹۵	۳-۴-۵ تحلیل وضع موجود

- ۴-۴-۵ ارائه راهکارها و پیشنهادات در طراحی میدان بهارستان ۱۹۶
- ۵-۵ محدوده بیمارستان شفا ۱۹۸
- ۵-۵-۱ عناصر موجود در مبلمان شهری منطقه ۱۹۹
- ۵-۵-۲ بررسی وضع موجود ۲۰۰
- ۵-۵-۳ تحلیل وضع موجود ۲۰۲
- ۵-۵-۴ ارائه راهکار و پیشنهادات در طراحی محوطه خارجی و داخلی بیمارستان شفاء یحیائیان ۲۰۳
- ۵-۶ مسجد سپه سالار ۲۰۵
- ۵-۶-۱ بررسی ارزیابی ریسک مسجد ۲۰۵
- ۵-۶-۲ عناصر موجود در مبلمان شهری منطقه ۲۰۹
- ۵-۶-۳ بررسی وضع موجود ۲۱۰
- ۵-۶-۴ تحلیل وضع موجود ۲۱۱
- ۵-۶-۵ ارائه راهکارها و پیشنهادات در طراحی مسجد سپه سالار ۲۱۲
- منابع ۲۱۶
- پیوست تصاویر ۲۲۱